

Ekonomie práce: přednáška 2

Nabídka práce: další aspekty rozhodování o práci

Struktura dnešní přednášky

- ♦ model volby mezi prací a volným časem doplníme o domácí práci
- ♦ zohledníme fakt, že rozhodování o počtu odpracovaných hodin (nabídce práce) probíhá v kontextu celé rodiny
- ♦ podíváme se na to, jak se míra participace vyvíjí v závislosti na ekonomickém cyklu
- ♦ popíšeme, jak se nabídka práce mění v průběhu životního cyklu
- ♦ opět prozkoumáme dopad určitých sociálních programů na pracovní motivace

Rozložení dostupného času

	Households with Children < 6		Households with Children 6–17		Households with No Children < 18	
	Women	Men	Women	Men	Women	Men
Paid Work ^a	19	39	25	39	22	29
Household Work ^b	43	23	34	19	25	17
Leisure ^c	29	32	33	35	42	45
Personal Care ^d	74	72	74	72	76	74

^aIncludes commuting time

^bIncludes time spent purchasing goods and services

^cIncludes time spent in volunteer activities

^dIncludes time spent sleeping and eating

Source: U.S. Department of Labor, Bureau of Labor Statistics, "American Time Use Survey, 2005," Table 8 at <http://www.bls.gov/news.release/atus.toc.htm>.

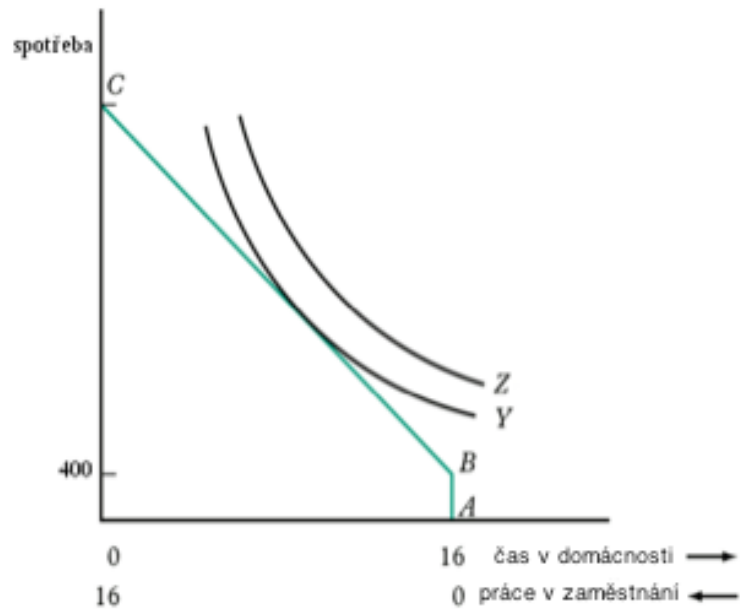
Ženy se věnují netržním aktivitám v domácnosti více než muži.

Práce v domácnosti

“Volný čas” v modelu volby mezi prací a volným časem může být ve skutečnosti práce (v domácnosti).

Příklad. Uvažujme situaci svobodné matky, která žije v domácnosti sama s dítětem. Má k dispozici 16 hodin denně, které rozděluje na placenou práci, volný čas a práci v domácnosti. Užitečné statky (služby) (úklid, jídlo, péče o děti) může získat tak, že si je zajistí sama v rámci práce v domácnosti anebo si je koupí na trhu. Její rozhodnutí o počtu hodin práce závisí na preferencích, výši mzdy a nepracovním příjmu.

Model s prací v domácnosti

Tento model funguje podobně jako model volby mezi prací a volným časem.

Ve stejném směru působí substituční a důchodový efekt.

- ✦ vzroste-li nám důchod při nezměněné mzdě, strávíme více času v domácnosti než v placeném zaměstnání (**důchodový efekt**)
- ✦ pokud se zvýší mzdová sazba při nezměněném důchodu, budeme pracovat více v placeném zaměstnání a méně času strávíme v domácnosti (**substituční efekt**)

Příklad. Obezita a model s prací v domácnosti

Podle popsaného modelu bychom měli očekávat, že členové bohatších domácností budou více času trávit v domácnosti.

Pokud vzrostou mzdy, tak při daném bohatství domácnosti rostou náklady příležitosti času věnovaného domácím pracem a lidé budou více pracovat za mzdu.

Podle jednoho výzkumu (viz Ehrenberg a Smith, 2009, s. 213):

- ♦ lidé s větším bohatstvím při stejných mzdách v rámci dané demografické skupiny byli méně obézní
- ♦ u lidí s vyššími mzdami při stejném bohatství byla zjištěna vyšší incidence obezity. Možné vysvětlení: substituční efekt => méně času v domácnosti => častější stravování ve fast-foodech?

Věk dítěte a míra participace

Age of Youngest Child	Labor Force Participation Rate		Percent Working Full Time*	
	Married	Single	Married	Single
Under 1 year	55%	59%	70%	67%
1 year	58%	67%	69%	72%
2 years	60%	72%	72%	77%

*Percent of *employed* mothers working full time

Source: U.S. Department of Labor, Bureau of Labor Statistics, "Employment Characteristics of Families in 2006," USDL 07-0673 (Wednesday, May 9, 2007), Table 6.

S rostoucím věkem dítěte míra pracovní participace matek roste. Je jednodušší nahrazovat část prací v domácnosti nákupem těchto služeb na trhu (např. péče o dítě).

Vývoj míry participace žen

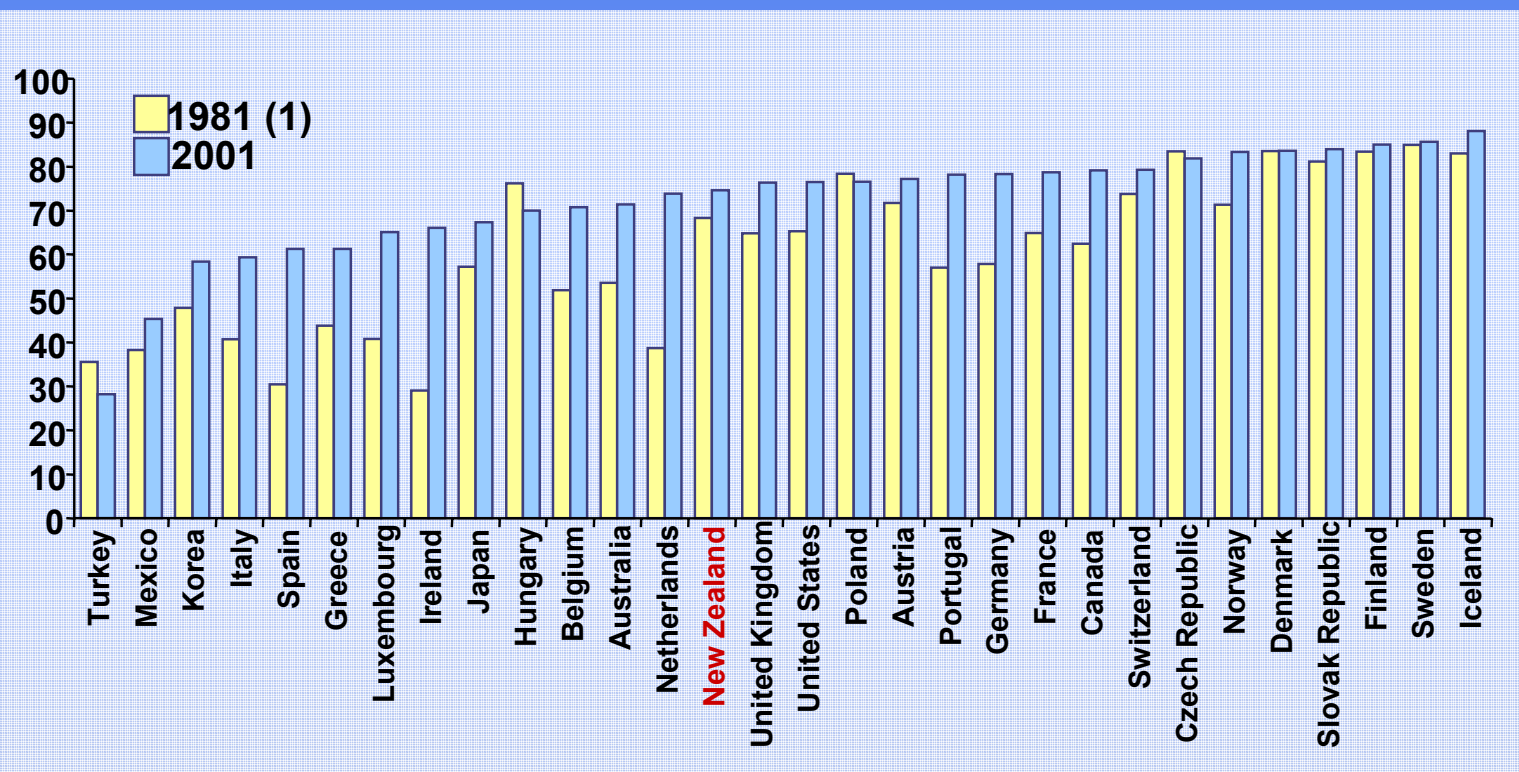
Year	All Females	Single	Widowed, Divorced	Married
1900	20.6	45.9	32.5	5.6
1910	25.5	54.0	34.1	10.7
1920	24.0			9.0
1930	25.3	55.2	34.4	11.7
1940	26.7	53.1	33.7	13.8
1950	29.7	53.6	35.5	21.6
1960	37.7	58.6	41.6	31.9
1970	43.3	56.8	40.3	40.5
1980	51.5	64.4	43.6	49.8
1990	57.5	66.7	47.2	58.4
2000	59.9	68.9	49.0	61.1
2005	59.3	66.0	49.4	60.7

Sources: 1900–1950: Clarence D. Long, *The Labor Force under Changing Income and Employment* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1958), Table A–6.

1960–2005: U.S. Department of Labor, Bureau of Labor Statistics, *Handbook of Labor Statistics*, Bulletin 2340 (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1989), Table 6; and Eva E. Jacobs, ed., *Handbook of U.S. Labor Statistics* (Lanham, Md.: Bernan Press, 2007): 12, 17.

Míra participace žen

Labour force participation rates of prime-age women (aged 25-54), 1981 and 2001

1. 1983 for Greece and Luxembourg, 1986 for New Zealand, 1988 for Turkey, 1991 for Switzerland, Iceland, and Mexico, 1992 for Hungary and Poland, 1993 for the Czech Republic, 1994 for Austria and the Slovak Republic.

Source: OECD Labour Market Statistics.

Rostoucí míra participace

- ♦ Proč míra participace žen v čase roste?
- ♦ klesá míra plodnosti
- ♦ zlepšuje se vzdělanost žen
- ♦ je větší počet pracovních příležitostí vhodných pro ženy
- ♦ technologický pokrok v oblasti domácích prací
- ♦ mění se společenské postoje

Společná rozhodnutí v rámci domácnosti

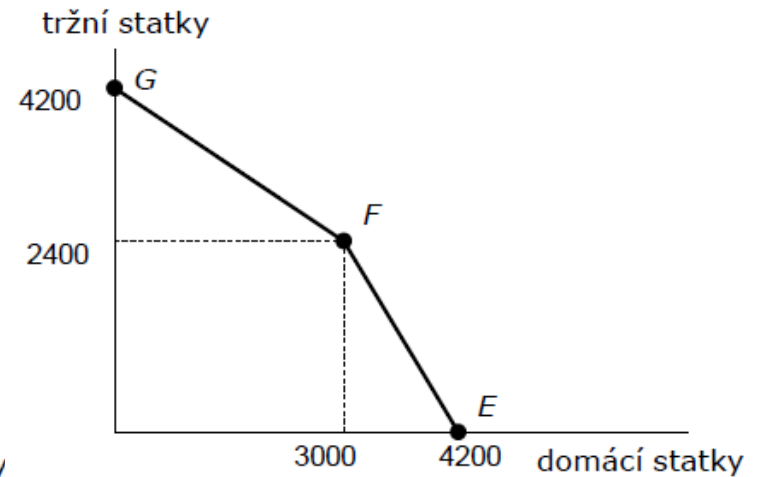
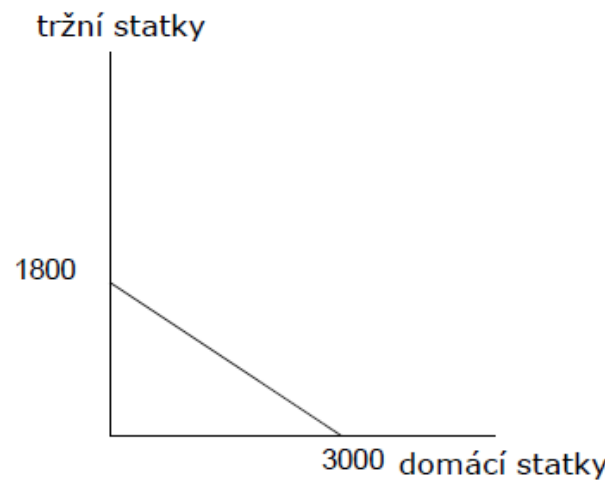
U domácností, kde jsou přítomni oba partneři, probíhá proces rozhodování o tom, jak rozdělit dostupný čas a kdo co bude dělat, společně. Tento proces je samozřejmě ovlivněn řadou mimoekonomických faktorů (emocionální vazby, tradice atd.), ale ekonomická teorie může vysvětlit přinejmenším některé faktory, které toto rozhodování ovlivňují.

- ♦ jednodušší modely předpokládají, že oba partneři mají stejné preference nebo rozhoduje jeden z nich
- ♦ modely založené na vyjednávání předpokládají, že partner, který má lepší přístup k prostředkům, má větší vliv na rozhodování v rodině

Rozdělení práce v domácnosti

Uvažujme, že oba partneři mají stejné preference. Kritériem rozdělení práce může být relativní produktivita v placeném zaměstnání a v práci v domácnosti.

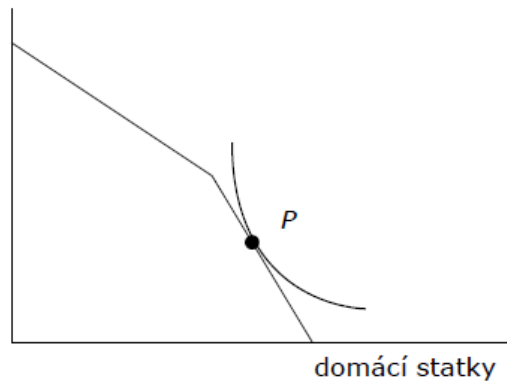
Příklad. Bětko žije s Jirkou ve společné domácnosti. Bětko je produktivnější v domácích pracích, Jirka v placeném zaměstnání. Následující grafy zachycují jejich individuální a společné rozpočtové omezení.

Rozdělení práce v domácnosti (pokračování)

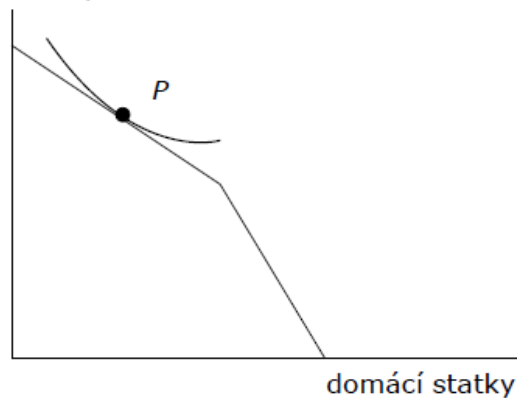
Výsledek záleží na preferencích.

tržní statky

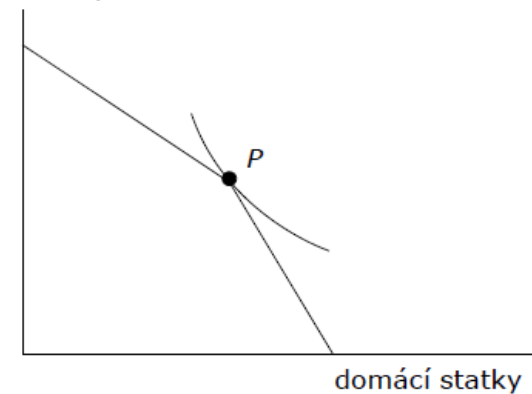
Bětka tráví veškerý dostupný čas v domácnosti, Jirka jej dělí na domácnost a placenou práci

tržní statky

Jirka tráví veškerý dostupný čas v práci, Bětka jej dělí na domácnost a placenou práci

tržní statky

Oba se specializují na činnost, ve které jsou produktivnější.

Rozdělení času se může změnit, pokud se změní mzda nebo nepracovní příjem.

Změna nepracovního příjmu

Příklad. Jirka s Bětkou zdědí rozsáhlý majetek. Jak to v tomto modelu ovlivní počet odpracovaných hodin?

Nárůst nepracovního příjmu by způsobil důchodový efekt, který by znamenal snížení počtu odpracovaných hodin členů rodiny.

Změna mzdy

Příklad. Bětka dostane v práci přidáno. Jak to v tomto modelu ovlivní počet odpracovaných hodin Jirky?

Změna mzdy jednoho partnera vyvolává **křížový substituční efekt** u nabídky práce druhého:

křížový substituční efekt: $\left. \frac{\Delta L_j}{\Delta W_i} \right|_{\bar{y}} \cong 0$

Výsledek není jednoznačný, *počet odpracovaných hodin se může snížit i zvýšit*. Obecně výsledek křížového substitučního efektu závisí na tom, v jakém vztahu jsou uvažované statky (substituty či komplementy). To stejné platí i u nabídky práce, tzn. zda jejich aktivity na trhu práce nebo v domácnosti jsou spíše *substituční* nebo *komplementární*.

Nabídka práce v průběhu ekonomického cyklu

Jak ovlivní rozhodování rodiny o nabídce práce recese?

Recese vyvolává dva efekty:

- ♦ **efekt dodatečného pracovníka:** živitel rodiny pobírá zkrácenou mzdu nebo je propuštěn. Na trh práce vstupují tzv. sekundární pracovníci (např. ženy v domácnosti), aby nahradili část ztracených příjmů. Míra participace se pak chová *proticyklicky* - *zvyšuje se*. Působí zde něco jako důchodový efekt.
- ♦ **efekt odrazeného pracovníka:** někteří nezaměstnaní pracovníci dlouho nemohou najít vhodnou práci a odcházejí z pracovního trhu. Míra participace se vyvíjí *procyklicky* - v recesi se *snižuje*. Působí zde něco jako substituční efekt. Důsledkem efektu odrazeného pracovníka je *skrytá nezaměstnanost*.

Teoreticky není výsledek jednoznačný. Empiricky bylo zjištěno, že převládá efekt odrazeného pracovníka.

Nabídka práce v průběhu životního cyklu

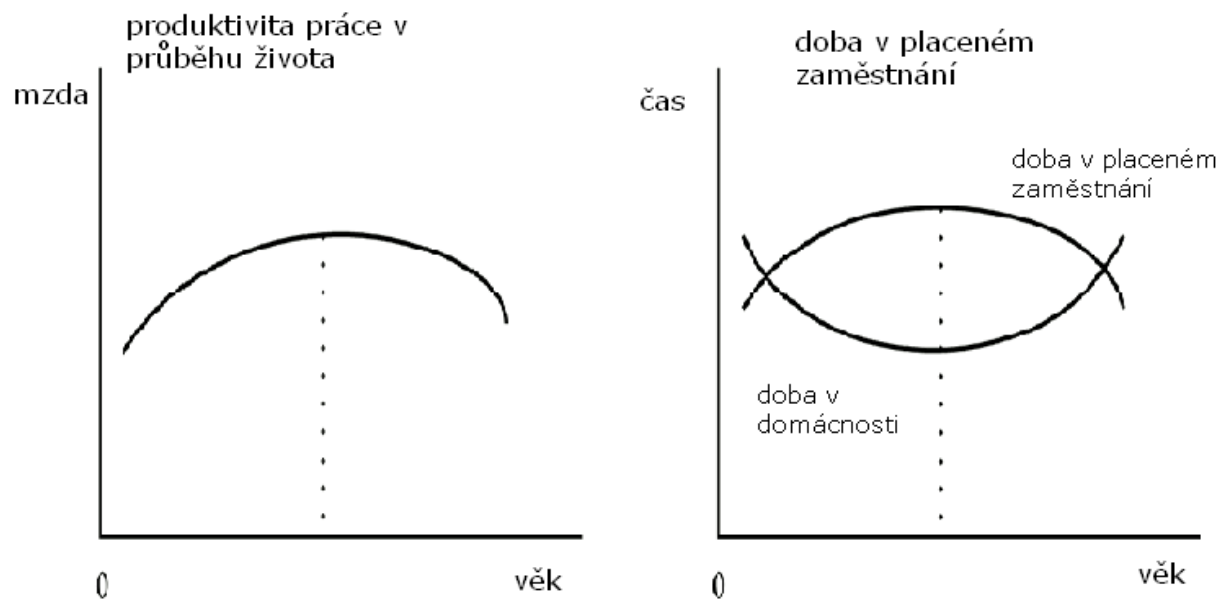
Rozhodnutí o kombinaci spotřeby a volného času jsou přijímána v průběhu celého života, a proto mohou pracovníci „směnit“ část volného času v současnosti za dodatečnou spotřebu v budoucnosti.

Pracovníci odlišně reagují na *očekávané* a *neočekávané* změny mzdy.

Očekávaná (evoluční) změna mzdy je taková změna mzdy, která nemá dopad na očekávaný celoživotní důchod pracovníka. Takováto změna mzdy potom vyvolává pouze *substituční efekt*.

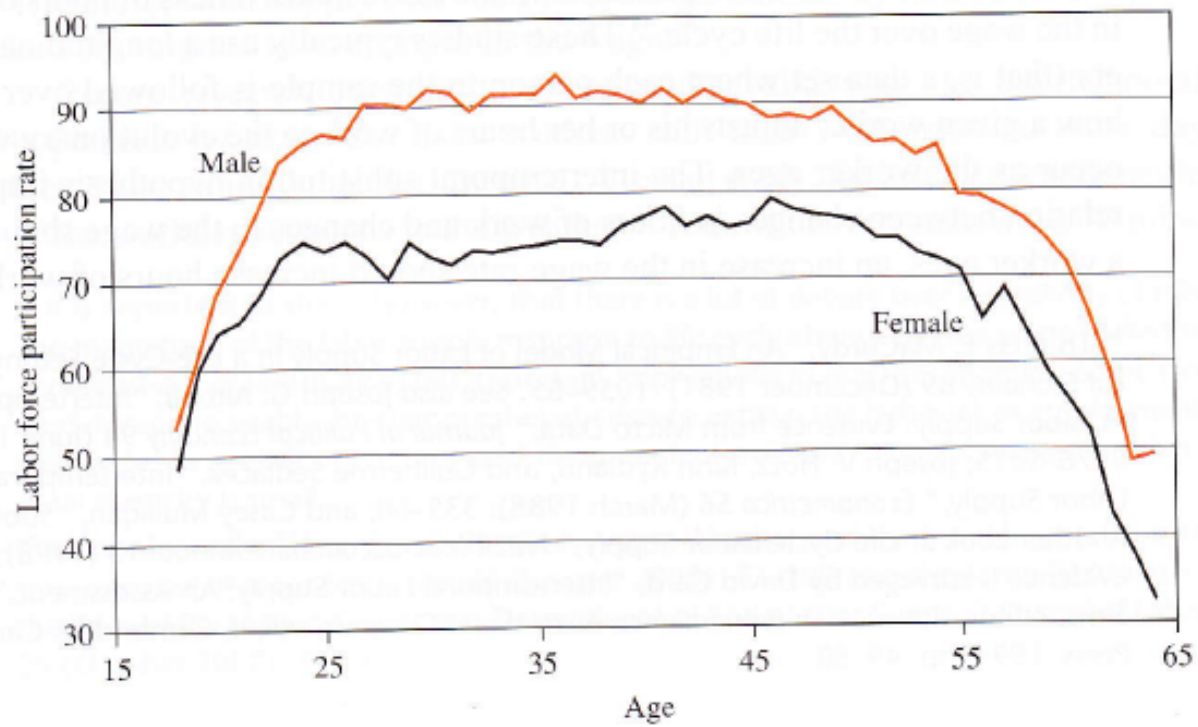
Neočekávané změny mzdy vedou k přehodnocení celoživotního bohatství a jsou doprovázeny *substitučním a důchodovým efektem*.

Nabídka práce v průběhu životního cyklu

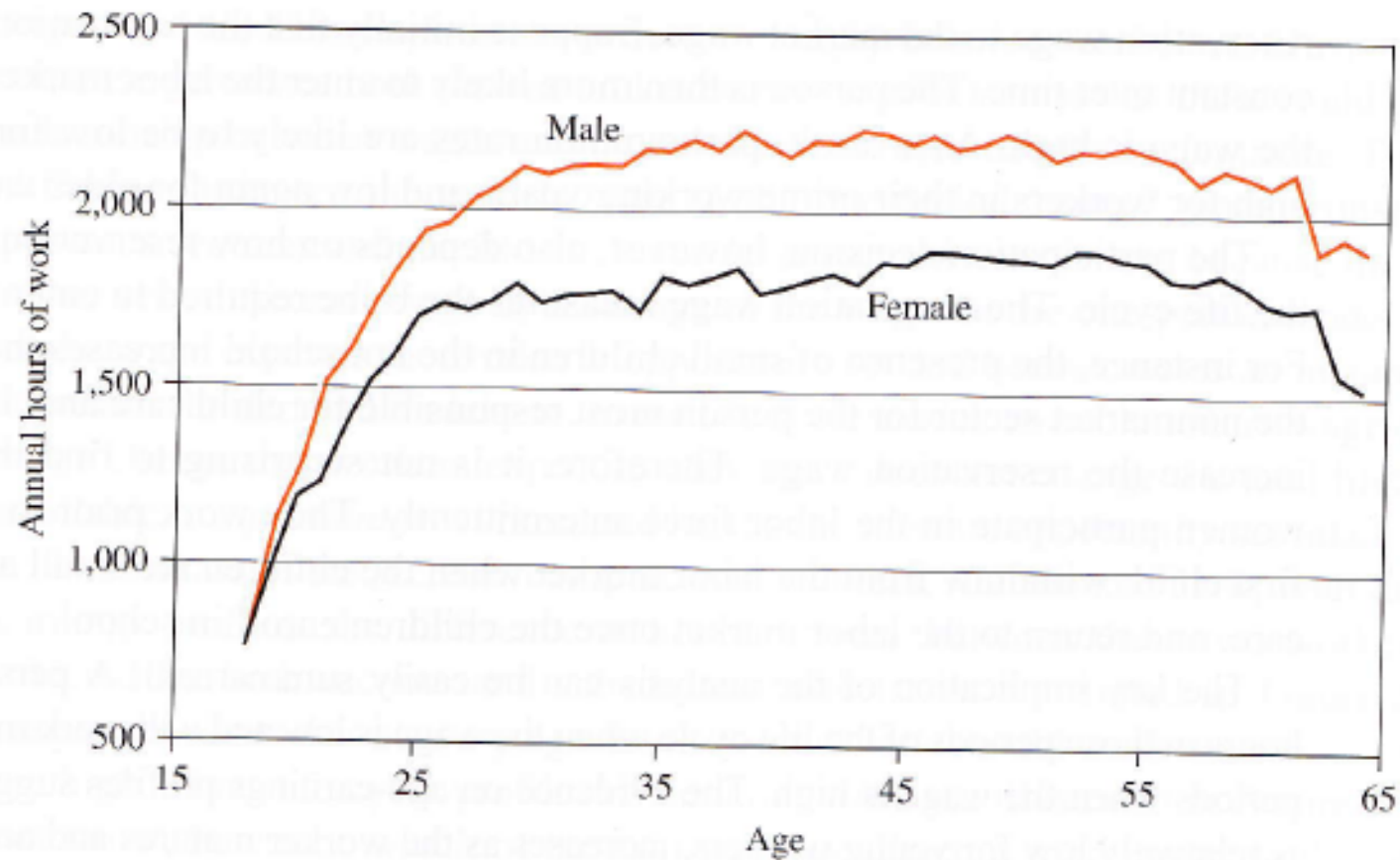

Člověk pracuje méně ve fázích životního cyklu, kdy je jeho mzda nízká a více v době, kdy je jeho mzda vysoká.

Míra participace v průběhu životního cyklu (USA)

Odpracované hodiny v průběhu životního cyklu (USA)

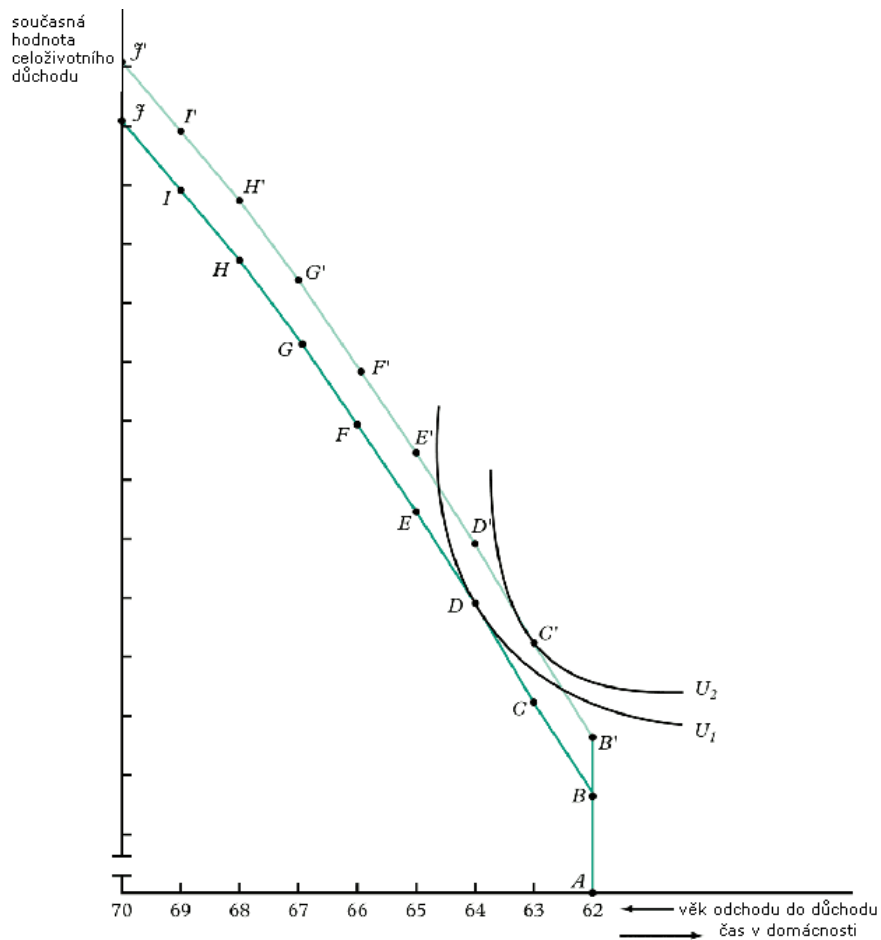
Rozhodování o odchodu do důchodu

Delší časová perspektiva je charakteristická také pro model, který popisuje rozhodování pracovníků o odchodu do důchodu.

Příklad. Předpokládejme pracovníka, kterému je 62 let a získal nárok na penzi. Na jeho rozhodování o tom, kdy přestane pracovat, mají vliv dva zásadní faktory:

- ♦ *preference* ohledně aktivit v domácnosti (včetně volného času) a spotřeby statků, které si může za svůj příjem koupit
- ♦ a *současná hodnota celoživotního příjmu*, když přestane pracovat hned, a její změna, pokud přestane pracovat později.

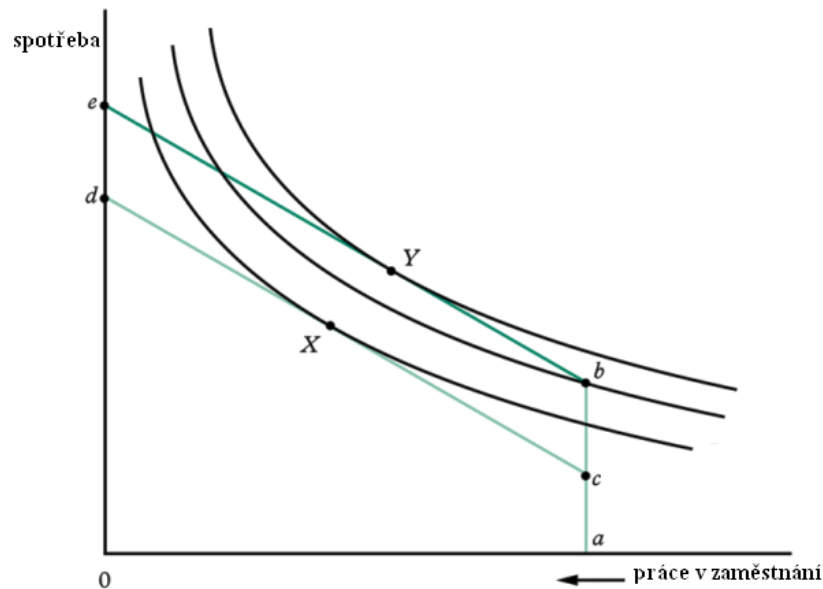
Rozhodování o odchodu do důchodu (graficky)

Neočekávané snížení důchodu by vedlo ke snížení doby odchodu do důchodu a naopak.22

Aplikace. Dotace na výchovu dětí

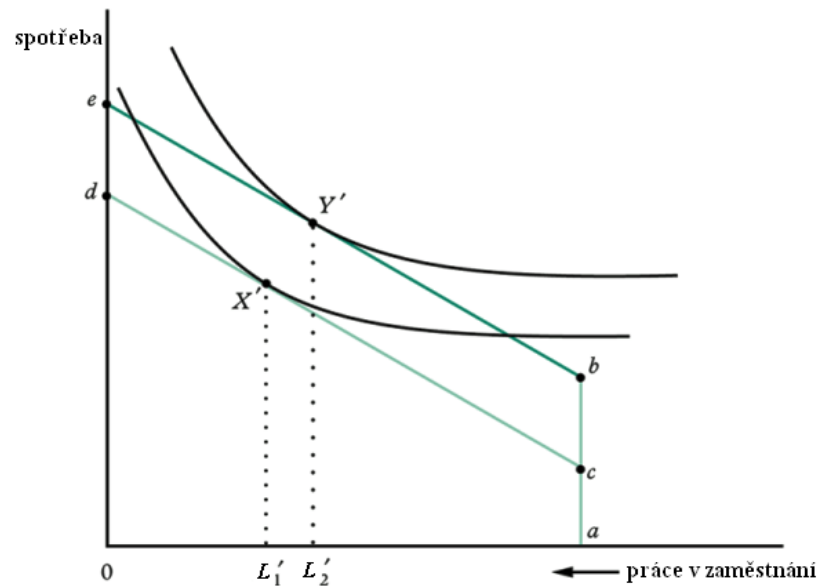
Předpokládejme, že náklady na péči o děti jsou konstantní (ve výši bc). Rodič má denní nepracovní příjem ab . Jak ovlivní stimuly k práci rodiče poskytnutí dotace, která pokrývá tyto náklady. Výchozí situace: rodič nepracuje.

Dotace, které snižují nebo odstraňují fixní náklady na péči o dítě, stimulují rodiče, kteří předtím nepracovali, k participaci na pracovní síle.

Aplikace. dotace na výchovu dětí

Předpokládejme, že náklady na péči o děti jsou konstantní (ve výši bc). Rodič má denní nepracovní příjem ab . Jak ovlivní stimuly k práci rodiče poskytnutí dotace, která pokrývá tyto náklady. Výchozí situace: rodič pracuje.

Poskytnutí dotace pro rodiče, který již pracuje, vytváří důchodový efekt, který způsobuje, že rodič bude pracovat méně.

Aplikace. Dotace na výchovu dětí

Jak ovlivní stimuly k práci rodiče dotace, pokud náklady na péči o dítě nejsou fixní, ale závisí na počtu hodin?

Dotace tohoto typu by vyvolala substituční a důchodový efekt.

Dopad na počet odpracovaných hodin u již pracujících rodičů by byl nejasný. Ve skupině rodičů mimo pracovní sílu dojde k zvýšení míry participace.

Shrnutí

- ♦ Model s domácí produkcí je založen na tom, že alternativou k placenému zaměstnání je domácí produkce. Grafická analýza je analogická jako u předcházejícího modelu rozhodování mezi prací a volným časem.
- ♦ V domácnosti, kde lidé žijí v partnerství je rozhodování je rozhodování o míře pracovní aktivity ovlivněno dalšími faktory, především příjmem druhého partnera.
- ♦ Míra pracovní aktivity se mění v průběhu ekonomického cyklu (efekt dodatečného pracovníka vs. efekt odrazeného pracovníka).
- ♦ Míra pracovní aktivity se mění také v průběhu životního cyklu v závislosti na předpokládaném vývoji mzdy (příjmů), což vytváří mezičasový substituční efekt.

Literatura

- ♦ Ehrenberg, Ronald G. - Smith, Robert Stewart. *Modern Labor Economics : Theory and Public Policy*. 10th ed. Boston : Pearson / Addison Wesley, 2009. xxi, 650 s. ISBN 978-0-321-53896 -- **kapitola 7, s. 209-237**
- ♦ Borjas, George. *Labor Economics*. 5. vyd. : McGraw Hill Higher Education, 2010. ISBN 978-0070172708 -- **kapitola 2, s. 64-83**
- ♦ Kaufman, B. - Hotchkiss, J. *The Economics of Labor Markets*. Mason : Thomson Higher Education, 2006. 760 s. ISBN 0-324-28879-4 -- **kapitola 3, s. 114-164**